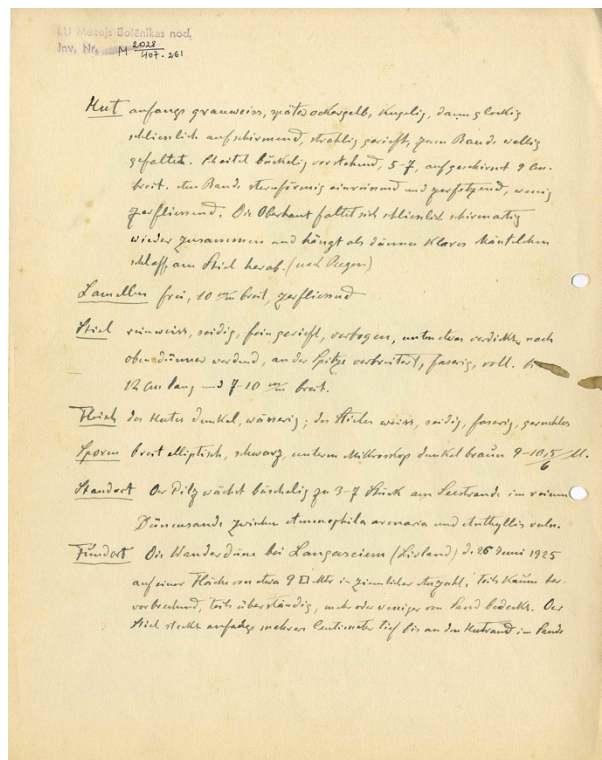

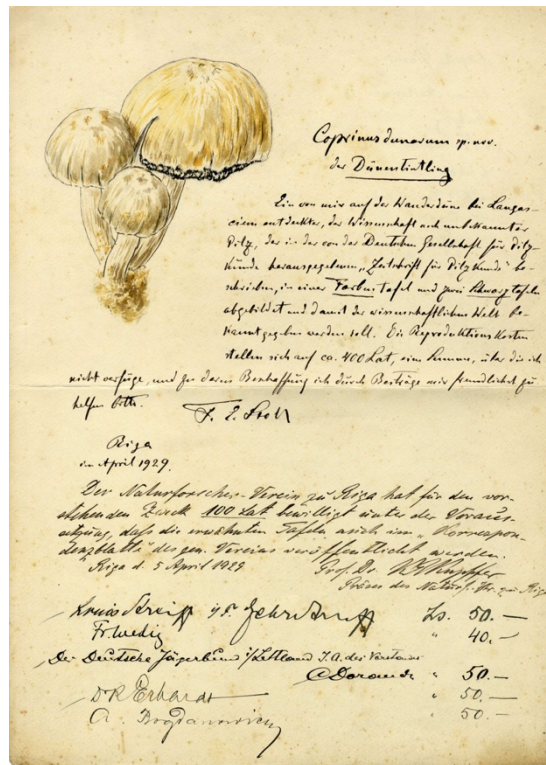
Daiga Jamonte, Bc.hist. Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātāja

Ferdinanda Erdmaņa Štolla kāpu tintenes akvareļi

1925. gada jūnijā dabaspētnieks Ferdinads Erdmanis Štolls (1874 – 1966) devās savos dabas novērojumos uz Langeciema, tagad - Garcieņa smilšu kāpām, ko apmeklēja diezgan bieži, bet šajā reizē viņš sastapa kaut ko jaunu, vēl neredzētu - sēni, ko pats nosauca par kāpu tinteni *Coprinus dunarum* F. E. Stoll. Viņš bija atklājis jaunu sēņu sugu, ko ar dabaspētnieka rūpību vizuāli fiksēja, izpētīja un aprakstīja. Todien zīmētie akvareļi glabājas **LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijā** F. E. Štolla mantojuma apakškolekcijā, kurā atrodas arī unikālā F. E. Štolla sēņu attēlu kolekcija.

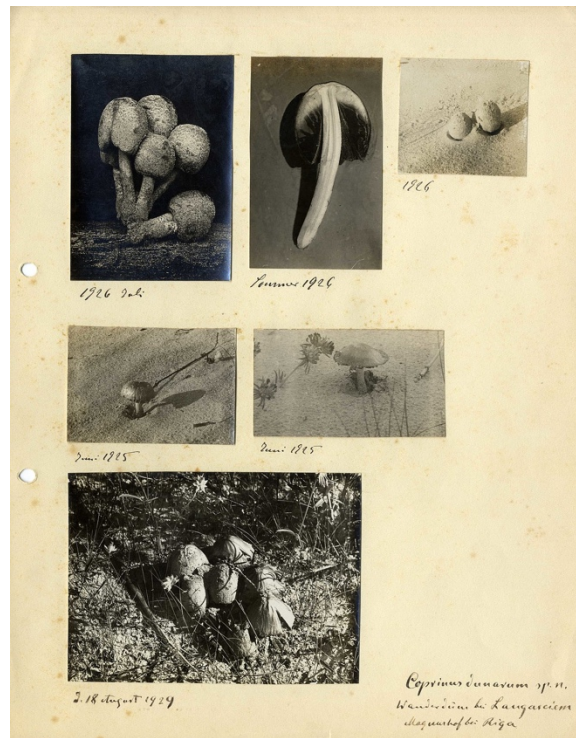

Sēņu attēlu kolekciju, kuras pamatā ir F. E. Štolla zīmētie akvareļi, viņa meita mikoloģe **Katarina Bikeriha-Štolla** pēc tēva vēlējuma 1998. gadā uzdāvināja Latvijas Universitātes Muzeja tolaik Botānikas nodaļai. Kolekcijā ir 136 mapes, katrai sēņu ģintij sava un kopā tajās ir vairāk kā 1000 attēli, starp tiem arī kāpu tintenes zīmējumi un fotogrāfijas. Kāpu tinteni mikologs fiksēja 2 akvareļos un fotogrāfijās - uz divām lapām uzlīmētas 12 šīs sēnes fotogrāfijas dažādos laikos. Uz piektās lapas ir jau pazīstams zīmējums un sarakste ar Karlu Reinholdu Kupferu (1872-1935), ar kuru kopā F. E. Štolls bija devies ne vienā vien ekspedīcijā.

F. E. Štolls bija viens no ievērojamākajiem 20. gadsimta sākuma dabaspētniekiem un dabas aizsardzības aktīvistiem, aktīvs Rīgas Dabaspētnieku biedrības biedrs, labi zināms ornitologs, viens no Rīgas Nacionālā Zooloģiskā dārza dibinātājiem, biedrības muzeja konservators jeb krājuma glabātājs, taksidermists. Kopš 1907. gada viņš pakāpeniski arvien vairāk pievērsās mikoloģijai un kopš 1913. gada tapa viņa sēņu akvareļu kolekcija, kolekcijā ir arī viņa paša uzņemtās fotogrāfijas, šajā laikā pētnieks sāka aktīvi publicēt rakstus un lasīt lekcijas par sēnēm, rīkot sēņu izstādes.

Abos kāpu tintenes zīmējumos F. E. Štolls ir fiksējis **1925. gada 26. jūnijā** atrastās sēnes, vienam no zīmējumiem otrā pusē pētnieks ir sniedzis detalizētu sava atraduma aprakstu. Kāpu tintene aug irdenajās smiltīs, daļēji zem tām, zīmējumā ar zīmuli ievilkta horizontālā līnija norāda, cik dziļi smiltīs tā ir atradusies. Savukārt fotogrāfijās kāpu tintene ir fiksēta vairākkārt: 1925. gada jūnijā, 1926. gada vasarā, visbeidzot 1929. gada 18. augustā.

Mikologs pats uzreiz nebija pārliecināts, ka ir atklājis ko jaunu. Dienasgrāmatā, kas glabājas **Latvijas Dabas muzeja arhīvā**, par šo notikumu ir tikai atzīmēts, ka viņš ir atradis tinteni. Bet **smiltīs ieslēpusies tintene** bija neparasta un pētnieks vairākus gadus centās noskaidrot, kas ir šī sēne, līdz sapratis, ka atklājis ko jaunu. Tikai 1929. gadā viņš publicēja rakstu par savu atradumu izdevumā **“Zeitschrift für Pilzkunde”** (nosaukumu varētu tulkot “Sēņu zinātnes žurnāls”) un nedaudz vēlāk Rīgas Dabaspētnieku biedrības izdevumā **“Korrespondenzblatt des Naturforscher-Vereins zu Riga”**. Rakstam klāt ir zīmējums, kurā kompilēti abi attēlu kolekcijā redzami zīmējumi.

Sēnes aprakstu F. E. Štolls sniedz arī grāmatā par Rīgas jūrmalas piekrastes dabu **“Tier- und Pflanzenleben am Rigasche Strande”** (“Dzīvnieku un augu dzīve Rīgas jūrmalā”), kas tika izdota

1931. gadā. Grāmatā dabaspētniks vēsta, ka **kāpu tintene nav viegli ieraugāma**, lai gan tā nav gluži smilšu krāsā, bet tā vienmēr ir vairāk vai mazāk apbirusi ar smiltīm un aug pa daļai smiltīs. Kad sēnes cepurīte izlien no smiltīm, tās sporas jau ir nogatavojušās un gatavas izsēties. Kāpu tintenēm patīk augt bariņos no divām līdz septiņām kopā, bet F. E. Štolls ir atradis arī atsevišķi augošas. Grāmatā publicētas paša dabaspētnieka fotogrāfijas.

Kāpu tintene ir ļoti reti sastopama sēne. Nākamreiz kāpu tintene fiksēta vien 1977. gadā Kuršu kāpās. Atradumu veica lietuviešu mikologs Vincentas Urbonas, kurš to arī identificēja pēc iepriekšminētā raksta. Tomēr 21. gadsimta sākumā šī sēne atkal ir atrasta Latvijā, Rīgas apkaimē.

Pēdējos gados gan kāpu tintene vairs netiek atzīta par patstāvīgu sēņu sugu, bet gan par pelēkās tintenes formu, bet mēs viņu joprojām atrodam [Nacionālajā muzeja kopkatalogā](#) Latvijas Dabas muzeja kolekcijā, kā arī virtuālajā enciklopēdijā [Latvijas daba](#) un varbūt kādam vēl izdosies atrast to smilšu kāpās.

Visi F. E. Štolla kāpu tintenes attēli.

Pilna akvareļu kolekcija, kā arī informatīvi materiāli par F. E. Šollu pieejami [LU Muzeja Botānikas un mikoloģijas kolekcijās](#).

Vairāk par kāpu tinteni:

[Irja Saar, Kuulo Kalamees and Edgars Vimba | Type studies on Coprinus dunarum Stoll](#)

[Andreas Bresinsky | Eine fast vergessene Tintlingsart der Weißdünen - Coprinus dunarum Stoll](#) - šeit arī publicētas kāpu tintenes krāsu fotouzņēmumi.

Sēnes apraksts arī: Vimba E. Sēnes ir visur. - R., 2015.